
KRONIKA

1964 m. kovo mėn. 26 d. Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto Istorijos ir filologijos fakulteto mokslinių laipsnių teikimo tarybos posėdyje Sudavičienė Lilija, Vasilijaus d., apgynė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją tema „1588 m. Lietuvos Statuto maskviško vertimo-redakcijos leksikos ypatybės“.

Darbo vadovas – prof. filologijos mokslų daktaras P. Černich. Oficialieji oponentai: prof. M. Račkauskas ir filol. m. kand. A. Koneveckis.

Disertaciją recenzavo Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto rusų kalbos katedra.

Taryba gavo Taškento Valstybinio V. Lenino vardo u-to filol. m. kand. E. Golubevos ir LTSR Mokyklų mokslinio tyrimo instituto vyr. moksl. bendr. V. Šerno teigiamus atsiliepimus.

Darbo tikslas – ištirti Lietuvos Statuto maskviško vertimo-redakcijos leksines ypatybes, išaiškinti lietuviškus žodžius, įvestus į vertimo tekstą, ir pasekti jų išplitimo rusų kalbos žodyninėje sudėtyje sferą; išaiškinti lietuviškos leksikos vietą Statuto vertime.

Disertacijoje plačiai nagrinėjami tie žodžiai, kurie sudaro leksines poras, t.y tuos atvejus, kai duodamas lietuviškas Statuto žodis, kuris paaiškinamas labiau paplitusiu arba nauju Maskvos Rusios kalbos ekvivalentu.

Maskviško vertimo-redakcijos kalbos tyrinėjimas parodė, kad XVII a. Maskvos Rusios kalba žymiai skyrėsi nuo Vakarų Rusios kalbos, kuri buvo tuo metu vartojama Didžiosios Lietuvos kunigaikštystėje.

L. Sudavičienės darbas yra didelis indėlis į literatūrinės rusų kalbos leksikos tyrinėjimą.

L. Sudavičienės disertacija taip pat nemaža padės ir Lietuvos istorijos, buities, ekonomikos, papročių, klasinių santykių ir kt. tyrinėtojams.

Disertacijos tema yra paskelbta straipsniu¹.

¹ LTSR Aukštųjų mokyklų mokslo darbai, Kalbotyra, t. VII, 1962; t. X, 1964.

* * *

1964 m. birželio 16 – 21 d.d. Leningrado Valstybinio A. Ždanovo vardo universiteto doc. N. Žirmunskaja VVU skaitė paskaitų ciklą iš bendrosios ir vokiečių kalbos stilistikos bei prancūzų ir vokiečių literatūros. Paskaitose dalyvavo gausus universiteto ir Valstybinio pedagoginio instituto dėstytojų būrys.

* * *

1964 m. birželio 22 d. VVU Istorijos ir filologijos fakulteto mokslinių laipsnių teikimo taryboje LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto jaun. moksl. bendradarbis Pakalka Kazys, Mykolo s., apgynė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją tema „Pirmasis lietuvių kalbos žodynas (Konstantino Širvydo „Dictionarium trium linguarum“ (1629))“².

Darbo vadovas – doc. J. Kruopas. Oficialūs oponentai: LTSR MA akad. prof. J. Balčikonis ir doc. V. Urbutis.

Disertaciją recenzavo Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto lietuvių kalbos katedra.

Taryba gavo Latvijos TSR MA Kalbos ir literatūros instituto vyr. moksl. bendr. filol. m. kand. D. Zemzarės teigiamą atsiliepimą.

K. Pakalkos disertacija prisideda prie palyginti dar negausių mūsų senųjų raštų tyrinėjimų. Pakalka „Žodyną“ išstudijavo labai rūpestingai ir rimtai. Kruopščiai išnagrinėta atskirų „Žodyno“ leidimų istorija, pateikta šiuo klausimu plati bibliografinė apžvalga, ištirtos istorinės „Žodyno“ pasirodymo aplinkybės ir kt.

Darbe duodama išsami fonetinių, morfologinių ir ortografinių „Žodyno“ ypatybių apžvalga.

Lietuvių kalbos istorijai yra ypač svarbus leksinių sluoksnių – dialektizmų, archaizmų, skolinių, neologizmų, žodžių junginių, frazeologizmų – tyrinėjimas.

Labai svarbu ir tai, kad autorius išaiškino iki šiol nežinomus ir niekieno netyrinėtus I leidimo lenkiškos ir lotyniškos dalies šaltinius, kuriais naudojosi K. Širvydas (Folkmaro žodynas „Dictionarium trilingue tripartitum“).

Darbo pabaigoje autorius kalba apie K. Širvydo „Žodyno“ įtaką lietuvių leksikografijai ir lituanistikai apskritai.

Ypač vertingą darbą atliko K. Pakalka, sudarydamas K. Širvydo „Žodyno“ lietuviškų žodžių registrą. Jame alfabetine tvarka surašyti visi lietuviški „Žodyno“ žodžiai su paaiškinimais ir nuorodomis, kuriame leidime ir kaip tie žodžiai pavartoti, kokios jų lytys duotos ir t.t. Tik dabar bus galima lengvai naudotis K. Širvydo „Žodyno“ lietuviškąja dalimi. Tai didžiulės praktinės reikšmės darbas.

Diskusijose pasisakė prof. J. Balčikonis, prof. K. Korsakas, prof. ist. m. dr. J. Žiužda, doc. M. Ročka. Diskutuojama buvo, kurią pavardės formą reikia laikyti normine: **Širvydas** ar **Sirvydas**? Tačiau vieningos išvados diskusijoje šiuo klausimu nebuvo prieita.

E. EIDUKAITIENĖ

² LTSR MA Darbai, S A, t. 1, 1960; Lietuvių kalbotyros klausimai, t. III, 1960; t. IV, 1961; t. V, 1962.

Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos ir literatūros fakultetas ir Respublikinis mokytojų tobulinimosi institutas 1964 m. sausio 22 d. surengė lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų bei metodinių ratelių pirmininkų konferenciją, skirtą techninių priemonių panaudojimo klausimams. Konferencijoje šalia techninių priemonių panaudojimo literatūros pamokose buvo kalbama ir apie technikos priemonių panaudojimą lietuvių kalbos pamokose.

Nuo 1964 m. pradžios Vilniaus Valstybiniame pedagoginiame institute veikia kalbotyros seminaras (seminarui vadovauja doc. Vl. Grinaveckis), kurį lanko daugiau kaip 20 dėstytojų iš lietuvių, rusų ir užsienio kalbų katedrų. Kalbotyros seminare pranešimus skaitė filol. mokslų kand. Br. Svecevičius „Materialistinis ir idealistinis fonemos supratimas“, kalbos ir mąstymo ryšių klausimu pranešimus skaitė filol. mokslų kand. B. Kalinauskas, psichologijos mokslų kand. S. Kregždė ir psichol. mokslų kand. V. Garbačiauskienė.

Prie Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto kalbinių katedrų įsteigta eksperimentinės fonetikos ir kalbos psichologijos laboratorija, veikianti visuomeniniais pagrindais. Laboratorijos taryba (vadovas filol. mokslų kand. Br. Svecevičius) organizavo specialų koliokviumą eksperimentinės fonetikos ir kalbos psichologijos problemoms tirti. Laboratorija jau įsigijo reikalingiausius prietaisus fonetinei ir intonacinei kalbos analizei, taip pat baigiamas montuoti specialios konstrukcijos aparatas intonografas. Panaudojant šį aparatą, bus galima analizuoti kirčio, žodžio, sakinio akcentinę bei intonacinę struktūras. Laboratorija nuolat palaiko ryšį su Maskvos I Valstybinio užsienio kalbų instituto eksperimentinės fonetikos laboratorija (moksl. vad. prof. ped. m. dr. V. A. Artimovas), su Vilniaus skaičiavimo mašinų gamykla (vyr. inž. L. Telksnys), su Lietuvos TSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros institutu, su Vilniaus Valstybiniu V. Kapsuko vardo universitetu ir kt.

Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto eksperimentinės fonetikos ir kalbos psichologijos laboratorija 1964 m. sausio mėn. išleido pirmąjį sąsiuvinį „Eksperimentinės fonetikos ir kalbos psichologijos koliokviumo medžiaga“. Sąsiuvinyje išspausdinti eksperimentinės fonetikos tyrinėjimo duomenys, kuriuos sudaro keletas straipsnių: filol. mokslų kand. V. Vaitkevičiūtė „Lietuvių kalbos priebalsių tarimo fazių kitimas“, filol. mokslų kand. Br. Svecevičius „Nauji lietuvių literatūrinės kalbos paprastųjų balsių eksperimentiniai duomenys“, J. Gikys „Automatinio kalbos atpažinimo problemos“, L. Telksnys, J. Gikys, Z. Kirklys „Kai kurių akustinių kalbos signalo požymių išskyrimas ir tyrimas“, Z. Kirklys, A. Jurko „Automatinio kalbos atpažinimo bibliografija“.

1964 m. birželio 13 d. į eksperimentinės fonetikos laboratoriją atvyko Maskvos I Valstybinio užsienio kalbų instituto prof. ped. m. dr. V. A. Artimovas ir ped. m. kand. Z. A. Zimnaja, kurie pravedė seminarą „Efektyviausieji svetimų kalbų studijavimo metodai, panaudojant techniką“. Seminare dalyvavo VVPI ir VVU lietuvių, užsienio, rusų kalbų katedrų dėstytojai.

1964 m. Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedra išleido „Metodinius nurodymus dabartinės lietuvių kalbos morfologijos kurso studijavimui“ (parengė vyr. d. R. Škaisgirienė) ir „Dabartinės lietuvių kalbos programą“ (atsakingoji redaktorė doc. P. Bernadišienė).

1964 m. balandžio 6–10 d.d. Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto XIX studentų mokslinėje konferencijoje dirbo dvidešimt sekcijų. Lietuvių kalbos ir literatūros jungtinėje sekcijoje (sekcijos vadovas e. prof. p. Z. Slaviūnas) skaityti pranešimai: „Nauji kovos su mokinių rašybos klaidomis būdai“ – stud. Z. Vitkutė (moksl. vad. prof. J. Budzinskis), „Emociniai sakiniai J. Baltušio „Parduotų vasarų“ kalboje“ – stud. V. Zaikauskas (moksl. vad. filol. mokslų kand. B. Kalinauskas).

Lietuvių kalbos sekcijoje skaityti pranešimai: „Lietuvių kalbos priešdėlių fonetinės ypatybės“ – stud. A. Abariūtė (moksl. vad. doc. E. Mikalaukaitė), „Lietuvių kalbos dviskiemenių žodžių skiemens struktūra“ – stud. J. Krasauskaitė (moksl. vad. doc. E. Mikalaukaitė), „Veiksmažodiniai žodžių junginiai su prielinksniu „ant“ Vienuolio raštuose“ – stud. R. Stundžaitė (moksl. vad. vyr. dėst. M. Čaikauskas), „Kriokšlio (Varėnos rajono) tarmės kirčiavimo ypatingumai“ – stud. D. Gudačiauskaitė (moksl. vad. doc. Vl. Grinaveckis).

Rusų kalbos ir literatūros sekcijoje (sekcijos vadovas doc. M. Smolkinas) skaityti šie pranešimai: „Rusų kalbos ir skaitymo pamokų pravedimas 5–6 klasėse lietuviškose kaimo mokyklose“ – stud. R. Artamonova (moksl. vad. doc. E. Fuks), „Besimokančių lietuvių kaimo mokyklose rusų kalbos ugdymo klausimai“ – stud. L. Kavoliūnaitė (moksl. vad. doc. E. Fuks), „Priklausomumo išreiškimas rusų kalboje“ – stud. Z. Simonaitytė (moksl. vad. filol. mokslų kand. A. Koneveckis).

Anglų kalbos sekcijoje (sekcijos vadovas vyr. dėst. I. Vitonytė) skaityti pranešimai: „Mokinių namų darbų sistema iš užsienio kalbos XI klasėje“ – stud. A. Stasiulevičiūtė (moksl. vad. filol. mokslų kand. Br. Svecevičius), „Šnekamosios kalbos ugdymas VIII klasės vadovėlio medžiagos pagrindu“ – stud. O. Gailiūnaitė (moksl. vad. vyr. dėst. E. Čepaitė), „Kalbinių modelių sistema V–VII klasėse“ – stud. D. Vasiliauskaitė (moksl. vad. filol. mokslų kand. Br. Svecevičius).

Prancūzų kalbos sekcijoje (sekcijos vadovas filol. mokslų kand. E. Zibucaitė) skaityti pranešimai: „Sutrumpinimai prancūzų kalboje“ – stud. N. Norkaitė (moksl. vad. filol. mokslų kand. E. Zibucaitė), „Vaizdingi frazeologiniai sinonimai prancūzų kalboje“ – stud. V. Jankūnas (moksl. vad. filol. mokslų kand. E. Zibucaitė), „Metafora, kaip stilistinė priemonė“ – stud. B. Sakalaukaitė (moksl. vad. filol. mokslų kand. E. Zibucaitė).

Vokiečių kalbos sekcijoje (vadovas vyr. dėst. H. Voicikaitė) perskaityti trys pranešimai: „Leksiniai neologizmai kosmoso tyrimo srityje vokiečių kalboje“ – stud. O. Doliūtė (moksl. vad. vyr. dėst. H. Voicikaitė), „Techninės priemonės vokiečių kalbos pamokose ir užklasiname darbe“ – stud. R. Miliukas (moksl. vad. vyr. dėst. V. Mačkus), „Gramatinių reiškinių įsisavinimo problema vokiečių kalbos pamokoje“ – stud. A. Aleškevičiūtė (moksl. vad. vyr. dėst. M. Chvasas).

Lenkų kalbos ir literatūros sekcijoje buvo perskaityti šie pranešimai: „Vaizdinių priemonių panaudojimas lenkų kalbos pamokose“ – stud. E. Doveiko (moksl. vad. vyr. dėst. G. Rakickis), „Daiktavardžių nagrinėjimas V klasėje, atsižvelgiant į vietinius dialekto nukrypimus vaikų kalboje“ – stud. I. Labul (moksl. vad. vyr. dėst. G. Rakickis), „Ištisiniai sakiniai žurnalų „Przyjazi“ ir „Kobieta radziecka“ kalboje“ – stud. A. Laškova (moksl. vad. vyr. dėst. E. Gustina).

1964 m. balandžio mėn. Lenkų kalbos ir literatūros fakulteto jėgomis buvo suorganizuota Vilniaus miesto mokytojų konferencija–seminaras, kuriame buvo

skaitytas pranešimas (vyr. dėst. G. Rakickis) „Kalbos kultūros klausimai lenkų kalbos ir literatūros pamokose“.

SMD Lietuvių kalbos būrelis, vadovaujamas Lietuvių kalbos katedros, pradėjo rūpintis viso instituto studentų ir dėstytojų kalbos taisyklingumu, siekdamas įvesti vieningą kalbos režimą. Tuo tikslu įrengtas standas „Kalbėkime taisyklingai“, kuriame siekiama norminti tartį bei kirčiavimą. Šiam darbui vadovauja doc. P. Bernadišienė. „Tarybiniame pedagoge“ pradėti skelbti populiarūs straipsniai, kuriuose taisomos dažnai pasitaikančios kalbos (žodyno, formų vartojimo, stiliaus) klaidos.

Jubiliejinėje respublikinėje konferencijoje, skirtoje 250 K. Donelaičio metinėms paminėti, vykusioje MA Lietuvių kalbos ir literatūros institute, pranešimą „Sudurtiniai žodžiai Donelaičio raštuose“ skaitė VVPI prorektorius V. Drotvinas.

1963 m. pabaigoje respublikinėje dialektologinėje-toponiminėje konferencijoje Lietuvių kalbos katedros vyr. dėstytojas K. Kuzavinis skaitė pranešimą „Lietuvos vardo kilmės klausimu“. Šiuo klausimu pranešimą vyr. dėst. K. Kuzavinis paskaitė ir Gamtos-geografijos fakulteto SMD konferencijoje, kurioje dalyvavo geografijos ir istorijos specialybių dėstytojai ir studentai.

1964 m. pavasarį pirmuosius diplominius darbus instituto istorijoje apgynė Lietuvių kalbos ir literatūros fakulteto stud. Z. Vitkutė (diplominio darbo tema „Nauji kovos su mokinių rašybos klaidomis būdai“, moksl. vad. prof. J. Budzinskis) ir stud. J. Uzdila (diplominio darbo tema „V. Krėvės „Skerdžiaus“ dėstymas vidurinėje mokykloje“, moksl. vad. filol. mokslų kand. V. Auryla).

P. BIKULČIENĖ
